

بصیرت از منظر قرآن و روایات

سید حسین حر *

* چکیده:

آن چه در این نوشتار آمده «بصیرت و معرفت از منظر قرآن و روایات» است. مطالبی که به شرح و توضیح و تبیین آن پرداخته می شود عبارتند از: نگاه قرآن به بصیرت و معرفت دینی، تفکر و تعقل و خرد ورزی و علم و دانش توأم با بصیرت و معرفت دینی در مکتب پیامبر عظیم الشان اسلام (صلی الله علیه و آله و سلم) و ائمه طاهریں (علیهم السلام) به بصیرت و معرفت و تفکر و تعقل و خردورزی و دانش تأکید بسیار شده، و انسان ها را به آن دعوت نموده اند. ایجاد فرهنگ فرزاندگی در جامعه با توجه داشتن به معرفت و بصیرت دینی؛ بازتاب و تأثیرات بصیرت و معرفت از نظر فردی و اجتماعی و نتایج مترتب بر آن مطلب دیگری است که در این مقاله به آن پرداخته ام.

* کلید واژه:

بصیرت، معرفت، قرب الی الله، تعقل، علم، قرآن، روایات

از جمله عوامل مهم و شاخص در جهت رساندن انسان ها به کمال شایسته ی خود، که همان مقام خلیفه الهی است، کسب معرفت، برای تحقق اشرف مخلوق بودن آنها به معنای واقعی است. در واقع دین مجموعه ای از دستورات اخلاقی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و نیز مناسک دینی است که توجه به آن برای رساندن انسانها به سعادت که همان تقرّب به خداست، ضروری است. تمام مصیبت ها و بلاها و آلودگی های اجتماعی و فردی، ریشه در عدم معرفت دارد و لذا فهم و درک دینی، همان چیزی است که پیوسته پیامبران الهی، بویژه پیامبر بزرگوار اسلام حضرت محمد مصطفی (ص) مردم را به آن دعوت کرده و در راه تحقق آن زحمات طاقت فرسایی را متحمل شده اند. از این بصیرت در منابع دینی، گاهی با عنوان علم، عقل، تفکر و یا خود واژه ی بصیرت یاد شده است که در ادامه خواهیم آورد.

شایان ذکر است که بصیرت به انسان ها شناخت ویژه ای می دهد که این شناخت با «تمسک به حبل الله» و پایبندی به دستورات شارع مقدس اسلام و اتصال به حضرت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) و ائمه اطهار(علیهم السّلام) در ارتباط است. از سوی دیگر قدرت تشخیص حق از باطل، ثبات قدم، و پرهیز از سطحی نگری و همچنین بردباری و تحمل در مقابل سختی ها و قدرت مبارزه با فتنه های مختلف که از سوی فتنه جویان در جهت ایجاد تفرقه در میان مسلمین طراحی گردیده را به ما می دهد. مجموعه این عوامل مرا واداشت تا به بررسی «بصیرت از منظر قرآن و روایات» پردازم. روش تحقیق در این مقاله به شیوه ی کتابخانه ای و با استفاده از منابع دست اول و تفاسیر و کتب حدیثی و همچنین برای تفهیم بیشتر مطالب از منابع و تحقیقات جدید نیز استفاده شده است. به امید آن که مورد رضای پروردگار متعال و ساحت مقدس رسول اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) قرار گیرد.

قرآن و معرفت و بصیرت دینی:

برای رسیدن به تکامل نخستین گام کسب «معرفت و بصیرت» یعنی نورانیت دل و دیده است. شناخت و معرفتی که از یک سو به فهم مقام والای پروردگار و از دوم سو شناخت پیامبران بویژه پیامبر اعظم (ص) و امامان علیهم السلام منجر شود. و در نتیجه این شناختها راه انسان در زندگی روشن می‌گردد. بنابراین بصیرت حالتی است که انسان در هنگام تصمیم‌گیری بهترین تصمیم را اتخاذ کند و این معنا در حدیثی از امام سجاد(ع) که در آینده ذکر خواهد شد مطرح شده است. سر منشاء این معرفت رسیدن به کمال یعنی قرب الی الله است. در خصوص کسب معرفت و بصیرت در قرآن چنین آمده است: «بگو این راه من است که من و پیروانم با بصیرت کامل همه مردم را به سوی خدا دعوت می‌کنیم، منزّه است خدا، و من از مشرکان نیستم. (سوره یوسف/ آیه ۱۰۸) خدای سبحان در این آیه به پیامبرش (ص) دستور می‌دهد که دعوت خود را برای مشرکان بیان

دارد. یعنی اینکه من از روی یقین و معرفت و دلیل قاطع به توحید خدا و عدل و دین او دعوت می‌کنم، نه از روی تقلید. مطلب مهمی که از این آیه بدست می‌آید آن است که شخص دعوت کننده باید با اطمینان و بصیرت و دلیل قاطع دست بکار تبلیغ و دعوت گردد و تقلید در این راه صحیح نیست. (مجمع البیان / ج ۱۲ / ص ۳۱۰) در آیه دیگری یکی از ابعاد معرفت و بصیرت، دوری از رذائل اخلاقی و رهایی یافتن از گمراهی است که چنین بیان گردیده:

«خدایی که موجودات آسمان و زمین او را به عظمت یاد می‌کنند کسی است که پیغمبری در میان قریش برانگیخت تا آیات الهی را بر آنها تلاوت کند و از رذائل اخلاقی پاک گرداند و دانش کتاب آسمانی و حکمت را به آنان بیاموزد، زیرا آنها قبلاً در گمراهی آشکاری به سر می‌بردند.» (سوره جمعه / آیات ۱ و ۲) در آیه ی فوق هدف بعثت را در سه امر خلاصه کرده که یکی جنبه مقدماتی دارد و آن تلاوت آیات الهی است، و در قسمت دیگری یعنی «تهذیب و تزکیه‌ی نفوس» و «تعلیم

کتاب و حکمت» دو هدف بزرگ نهایی را تشکیل می‌دهد.

آری رسول الله (ص) آمده که انسانها را هم در زمینه‌ی علم و دانش، و هم اخلاق و عمل، پرورش دهد تا به وسیله این دو بال بر اوج آسمان سعادت پرواز کنند، و مسیر الی الله را پیش گیرند، و به مقام قرب او نائل شوند. (تفسیر نمونه / ج ۲۴، ص ۱۰۷)

از جمله ابعاد مهم معرفت و بصیرت دینی که در قرآن به آن توجه ویژه‌ای شده «تفکر و اندیشیدن» است. که در آیه‌ی چنین اشاره شده: «آیا در نفس خود تفکر نکردند که خدا آسمانها و زمین و هر چه در بین آنهاست همه را به حق و معین آفریده» (سوره روم/ آیه ۸) در این آیه بندگان به تدبیر و تفکر در مخلوقات آسمان و زمین ترغیب می‌کند می‌فرماید آیا این مردم در خلوت، پیش خود اندیشه و تعقل نمی‌نمایند تا بدانند چگونه آسمانها و زمین و آنچه را که در بین آنها است، تمام را به حق و حقیقت و با نظام کامل آفریده و برای هر آفریده‌ای مدت و سر رسید معینی مقرر داشته است. (تفسیر جامع/ ج ۵/ ص ۲۴۹)

در ارتباط با اهمیت تفکر و اندیشیدن و رابطه آن با بصیرت و اینکه عالم و جاهل یکسان نیستند در قرآن چنین آمده «... من پیروی نمی‌کنم جز آنچه را که به من وحی میرسد بگو آیا کور و بینا (یعنی عالم به معرفه الله و جاهل به آن) برابرند آیا فکر و اندیشه نمی‌کنند (که عالم و جاهل یکسان نیست) (سوره انعام/ آیه ۵۰) نکته دیگر جهت بیدار کردن انسانها این است که رهبران و مبلغان در مسیر خود با افراد متعصب، لجوج، جاهل و بی‌خبر و افرادی که سطح فکر و اخلاق آنها بسیار پایین است روبرو می‌شوند، از آنها دشنام می‌شنوند، هدف تهمتشان قرار می‌گیرند، سنگ در راهشان می‌افکنند. راه پیروزی بر این مشکل گلاویز شدن با جاهلان نیست، بلکه بهترین راه تحمل و حوصله، نادیده گرفتن و نشنیده گرفتن اینگونه کارهاست، تجربه نشان می‌دهد برای بیدار ساختن جاهلان و خاموش کردن آتش خشم و حسد و تعصبشان، این بهترین راه است. (تفسیر نمونه/ ج ۷/ ص ۶۳) در همین ارتباط به پیامبر (ص) امر می‌شود:

« با آنها مدارا کن و عذرشان را بپذیر و به نیکی ها دعوت نما و از جاهلان روی بگردان (و با آنها ستیزه مکن) (سوره اعراف / آیه ۱۹۹)

در ارتباط با اهمّیت بصیرت در قرآن آمده است: « آیات الهی و کتاب آسمانی که سبب بصیرت شماست البته از طرف خدا آمد پس هر کس بصیرت یافت خود به سعادت رسید و هر کس کور بماند خود در زیان افتاد و من نگهبان شما از عذاب نیستم (سوره انعام / آیه ۱۰۴)

شایان ذکر است آنچه تا کنون پیرامون قرآن و معرفت و بصیرت دینی عنوان داشتیم به نکاتی رهنمون می‌شویم:

۱- اگر به نورانیت معرفت دست یابیم، به سر منشأ کمال و تقرب به خدا نائل خواهیم شد.

۲- کسب معرفت موجب رسیدن به مرتبه یقین در انسان گردیده از انحرافات و تزلزل‌رهایی می‌یابد.

۳- عامل مهم‌رهایی از تقلیدهای کورکورانه، کسب معرفت و بصیرت است.

۴- پیامبر اعظم (ص) با زدودن جهل و ذائل اخلاقی به تهذیب و تزکیه

نفوس و تعلیم کتاب و حکمت پرداخت.

۵- در آیین مبین اسلام به تفکر و اندیشیدن، توجه فوق العاده ای شده و انسانها را به تعقل دعوت نموده است.

۶- دین و معرفت دینی با یکدیگر توأم بوده و در بین آنها جدایی نیست. بصورتی که پیامبر اعظم (ص) با آموزش و تعلیم و تفهیم، مردم را به سوی دین می‌خواند و به آنها تدین و تعهد می‌بخشید.

۷- راه مبارزه با انحرافات و زدودن آن، گلاویز شدن با جاهلان نیست. بلکه با تحمل و حوصله و مدارا می‌توان راه صحیح و درست را تدریجاً به آنها نشان داد.

توجه به معرفت و بصیرت دینی و تفکر و تعقل در کلام پیامبر اعظم (ص) و معصومین علیهم السلام:

برای رسیدن به سعادت و کسب معرفت و بصیرت و تقرب به خدا، اطاعت از اوامر الهی از یکسو و توجه به کلام رسول الله (ص) و ائمه اطهار علیهم السلام از دوم سو، ضرورت دارد. که در این قسمت از مقاله گوشه ای از سخنان ارزنده آنان در این

زمینه را مورد توجه قرار می دهیم: رسول الله (ص) فرمود: « خداوند عقل را آفرید و به او گفت: عقب برو ، عقب رفت. سپس فرمود ، : پیش بیا، پیش آمد آن گاه فرمود : «مخلوقی را نیافریدم که نزد من محبوبتر از تو باشد ...» (سنن النبی/ ص ۲۳) پیامبر (ص) فرمود: «خدا به بندگانش چیزی بهتر از عقل نبخشیده است، زیرا خوابیدن عاقل از شب بیداری جاهل بهتر است و در منزل بودن عاقل از مسافرت جاهل (بسوی حج و جهاد) بهتر است و خدا، پیغمبر و رسول را جز برای تکمیل عقل مبعوث نساخت...» (اصول کافی/ ج ۱ / ص ۱۴)، رسول خدا (ص) فرمود: «کور آن نیست که چشمش نابینا باشد، بلکه کور (واقعی) آن کسی است که دیده بصیرتش کور باشد.» (میزان الحکمه/ ج ۲ / ص ۵۰۳) رسول الله (ص) فرمود: «دلی که نشانی از خرد در آن نباشد چون خانه خراب است. پس تعلیم گیرید و تعلیم دهید و فقه آموزید و بر جهل نمیرید که خدا از جهل نمی گذرد.» (نهج الفصاحه/ حدیث شماره ۴۰۱ / ص ۱۴۲) امام صادق (ع) از رسول خدا (ص) نقل

می کند که : چون خوبی حال مردی (مانند نماز و روزه بسیارش) به شما رسید، در خوبی عقلش بنگرید. زیرا به میزان عقلش پاداش می یابد (اصول کافی/ ج ۱ / ص ۱۳) پیامبر (ص) به امام علی (ع) فرمود: «هیچ تهیدستی سخت تر از نادانی و هیچ مالی سود بخش تر از عقل نیست. (همان منبع / ص ۳۰) پیامبر رحمت (ص) فرمود: «دل‌های خویش را به مراقبت عادت دهید و اندیشه بسیار کنید.» (نهج الفصاحه/ حدیث شماره ۱۹۹۴ / ص ۱۴۴) و همچنین فرمود: «ساعتی اندیشیدن بهتر از شصت سال عبادت کردن است (نهج الفصاحه/ حدیث شماره ۲۰۵۹ / ص ۱۴۴) پیامبر عظیم الشأن (ص) پیوسته در مقام تبیین آیات قرآن بود و با توجه به تأکید های این کتاب الهی به مسأله‌ی تفکر و تعقل و یا معرفت و بصیرت دینی، به هر مناسبتی آیات نورانی و احکام الهی را برای مردم بیان می کرد و خودش نیز الگو و اسوه عملی بود. و مردم با دیدن کارهای او می توانستند از او تبعیت و پیروی کنند و به تناسب حال و ظرفیت خود، پندها و

اندرزهای گرانبهای او را آویزه گوش خود قرار داده، و به آن عمل نمایند. امام علی (ع) در ارتباط با بصیرت و معرفت چنین فرمود: هرگاه دیده بصیرت کور باشد نگاه چشم سودی ندهد» (میزان الحکمه / ج ۲ / ص ۵۰۳) و باز می‌فرماید: «با بصیرت کسی است که بشنود و بیندیشد، نگاه کند و ببیند، از عبرتها بهره گیرد، آن گاه راههای روشنی را ببیند و بدین ترتیب از افتادن در پرتگاهها دوری می‌کند.» (همان منبع، ص ۵۰۳)

و نیز فرمود: «جهل و نادانی ریشه همه شرهاست.» (غُرُرُ الْحَکْمِ وَ دُرَّرُ الْکَلِمِ / ج ۱ / ص ۸۱۹) و باز فرمود: «خردمند کسی است که چیزها را به جای خود نهد و بی‌خرد بر خلاف این است» (همان منبع / ص ۸۱) و همچنین فرمود: «آنکه خدا را شناخت (از ناشایسته‌ها) باز ایستاد» (همان منبع / ص ۶۱۱)

و «دانا کسی است که قدر خود را بشناسد، و در نادانی انسان این بس که ارزش خویش را نداند.» (نهج البلاغه / خطبه ۱۰۳ ص ۱۴۳) و همچنین آن حضرت فرمود: «آن چه از گرفتاری‌ها و مصائب که به شما

رومی آورد و آن چه از سختی‌ها پشت سر گذاشتید، محل عبرت است.» (نهج البلاغه / خطبه ۸۸) امام علی (علیه السلام) به کمیل فرمودند: «هیچ حرکت و کاری نیست مگر این که در انجام آن نیازمند به آگاهی و آشنایی و معرفت هستی» (سفینه البحار ج ۱ ص ۱۵) ارزش هر انسانی به سرمایه فکر و اندیشه اوست. یکی از والاترین امتیازهای انسان نسبت به دیگر پدیده‌های نظام هستی، داشتن فکر عقل و اندیشه می‌باشد.

امام حسن مجتبی (ع) در همین رابطه فرمود: «سفارستان می‌کنم به تقوای الهی و مداومت بر تفکر، زیرا تفکر، منشأ هر خیر و برکت، برای هر امتی می‌باشد.» (نهج الحیاه / ج ۵ / ص ۱۴۲/)

تفکر و اندیشه زمینه ساز رشد و تعالی انسان در تمام زمینه‌هاست. اگر انسان درست فکر کند از حوادث روزگار عبرت می‌گیرد و با عبرت آموزی، بصیرت و آگاهی پیدا می‌کند. امام حسن (ع) در همین راستا فرمود: «شما را به اندیشیدن سفارش می‌کنم، زیرا تفکر، زندگی دل‌بینا و

کلید درهای حکمت است. (همان منبع /ص ۱۴۲)

برخی از اوقات تفکر انسان، فقط پیرامون نیازهای مادی، سیر می‌کند ولی در نیازمندیهای عقل و بینش و بصیرت کمتر می‌اندیشد. امام حسن (ع) فرمود: «شگفتا بر کسی که درباره خورد و خوراک خود می‌اندیشد، چگونه در امور عقلی و معنوی خویش نمی‌اندیشد. شکم اش را از آنچه که آزارش می‌دهد بر کنار می‌دارد و سینه اش را از مطالب باطلی که اندوخته، پر می‌کند.» (همان منبع /ص ۱۴۳)

امام حسین (ع) در خصوص شناخت و معرفت چنین فرمود: «علم ریشه شناخت و آگاهی است، و تداوم تجربه ها عامل فراوانی عقل است، و شرافت و بزرگواری، تقوای الهی است...» (نهج الحیاه /ج ۶/ص ۹۴)

در گفتار دلنشین و ارزشمند دیگری، امام حسین (ع) به شناساندن عالم و جاهل پرداخته و نشانه های علم و جهل را اینگونه بیان می‌دارد: «نشستن با صاحبان اندیشه و عقل از نشانه های پذیرفتن حق است، و خشونت و بد رفتاری با غیر اهل فکر،

از نشانه های جهل و نادانی است، و ارزیابی و نقد و رد گفتار خویش و آگاهی به واقعیت نظرها و اندیشه ها، از نشانه های دانشمندی است.» (بحار الانوار / ج ۷۸/ص ۱۱۹)

امام سجاد (علیه السلام) در خصوص اثرات نور علم و معرفت و دوری از شک و شبهه چنین فرمودند: «بار الها و نوری به من ببخش که توسط آن بین مردم رفتار و زندگی کنم ، و با آن نور در تاریکی ها راه یابم ، و به سبب آن در هنگام شک و شبهه روشنی طلبم» (صحیفه سجادیه دعای ۲۲ ص ۱۸۹) و همچنین آن حضرت فرمودند: «بارالها بر محمد و آل او درود فرست ، و ما را از الحاد و انحراف در توحیدت ، کوتاهی در ستایشت ، و تردید در دینت ، و کوری از راحت ، و بی توجهی به حرمتت ، و فریب خوردن از دشمنت ، شیطان رانده شده ، دور ساز.» (همان منبع دعای ۴۷ ص ۲۸۹)

امام باقر (ع) روایت نمود که امیر مؤمنان علی (ع) فرمود: «همه ی نیکی در سه ویژگی فراهم آمده است: نگاه و سکوت و سخن ، هر نگاهی که عبرت آموزی در آن نباشد فراموشی است ، و

هر سکوتی که اندیشه ورزی در آن نباشد غفلت ورزی است، و هر سخنی که یاد خدا در آن نباشد بیهوده گویی است و خوشا بر آن کس که نگاهش عبرت آموزی، سکوتش اندیشه ورزی و سخنش یادآوری خداست. و بر گناهش می‌گریید و مردم از بدیش درامانند.» (ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص ۴۰۷)

امام صادق (ع) به عبدالله بن جنذب فرمود: «بر هر مسلمانی که معرفت ما را داراست، لازم است که در هر شبانه روز، کردارش را فرا روی خویش قرار داده و خود حسابگر اعمالش باشد. پس اگر عمل نیکی یافت، زیادش کند، و اگر عیب و گناهی دید، آمرزش طلبد تا در قیامت گرفتار ننگ و عذاب نشود... (از کتاب مشعلهای شعله‌ور / متقی) و باز فرمود: «حجت خدا بر بندگان پیغمبر است و حجت میان بندگان و خدا عقل است.» (اصول کافی / ج ۱ / ص ۲۹) امام صادق (علیه السلام) فرمود: «هر که خرد ورزد، به خواست خداوند به بهشت راه یابد.» (ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، ص ۴۵) و همچنین آن حضرت فرمود: «هر که خردمند است

دین دار باشد و هر که دین دار باشد به بهشت درآید.» (همان منبع، ص ۴۵) امام صادق (علیه السلام) درباره‌ی بصیرت و معرفت عمیق حضرت عباس (اباالفضل) تعبیر زیبای «نافذ البصیره» را به کار بردند که بیانگر عشق و ارادت خالصانه‌ی حضرت اباالفضل به امام حسین (علیه السلام) از یک سو، و اعتقاد عمیق ایشان به درستی و نیک فرجامی متقین از دوم سو را دربر دارد. (کان عمنا العباس بن علی نافذ البصیره صلب الایمان... اعیان الشیعه، ج ۷، صفحه ۴۳۰).

در رابطه با اهمیت تفکر امام رضا (ع) چنین فرمود: «عبادت تنها کثرت نماز و روزه نیست، بلکه عبادت، تفکر در امر خدای عزوجل است.» (فضایل و سیره امام رضا (ع) / ص ۳۸) یکی از عوامل مهمی که انسان را از انحرافات باز داشته و به سمت معرفت دینی و تفکر سوق می‌دهد، مشورت کردن است که در قرآن و احادیث معصومین (ع) به آن توجه زیادی شده است. امام حسن عسگری (ع) در همین راستا فرمود: «هیچ قومی مشورت نکردند، مگر آنکه به راه

درست خود هدایت شدند. (تحف العقول / ص ۲۳۳)

با توجه به فرمایشاتی که تا کنون در خصوص معرفت دینی، تفکر، تعقل از اهل بیت عصمت و طهارت بیان داشتیم، مرجعیت اهل بیت و عترت بر ما روشن گردید. در حقیقت عترت پیامبر (ص) همگی عامل به دستورات الهی و رسول خدا (ص) بودند و به ارشاد و راهنمایی و تعلیم و تربیت و ایجاد معرفت دینی در مردم می‌پرداختند.

• بازتاب و تأثیرات بصیرت و معرفت از نظر فردی و اجتماعی :

۱- انسان‌های با بصیرت یا اهل البصائر با ایمان و اطمینان قلبی توأم با یقین، قدم در صراط مستقیم گذارده و خاضعانه سر تعظیم و سجده بر آستان بندگی حضرت حق می‌سایند.

۲- اهل البصائر پیوسته به «تهذیب و تزکیه ی نفس» مشغولند و در واقع اهل مراقبه هستند. و از نظر اخلاق و علم هر روز در جایگاه برتری قرار می‌گیرند. در ذیل به ذکر نمونه ای می‌پردازیم:

شخصی از پیر طریقتی درخواست یک دستورالعمل کرد (که بتواند تا حدودی به خداوند متعال نزدیک تر شده و برنامه هایش براساس رضای خدا باشد). آن پیر طریقت گفت: شب که می خواهی بخوابی هفت بار بگو: «الله معی ، الله ناظری ، الله شاهدی» مدتی گفت ، بعد گفت ده بار بگو، بعد گفت بیست بار بگو ، تا رسید به هفتاد مرتبه. در اثر مداومت کم کم ملکه ی شخص شد. استاد از او پرسید هرشب می گویی؟ گفت : بله. پرسید: هفتاد مرتبه می گویی؟ گفت: بله. استاد گفت: باز هم معصیت می کنی؟ (سخن آشنا ، شرح عرفانی ، اخلاقی نهج البلاغه ، ص ۳۱۳) امام صادق (علیه السلام) فرمودند: «تعجب می کنم از کسی که خدا رامی شناسد باز معصیت می کند.» اگر معرفت آمد معصیت می رود. اگر کسی متحقق به این معنا باشد که (هو معکم اینما کنتم) دیگر گناه نمی کند. این دستور استاد سبب شد که آن شخص یکی از اولیاء الله شود ، به جهت آن که در تمام شبانه روز خود را در محضر خدا می بیند و با زبان حال و قال

می گوید: «الله معی، الله شاهدی، الله ناظری.» (همان منبع، ص ۳۱۳)

۳- اهل البصائر گام نخست دین مداری را معرفت به پروردگار می دانند. لذا پیوسته در جهت تقویت ایمان و پرهیزکاری بیشتر می کوشند.

۴- صاحبان بصیرت گام دوم دین مداری را محبت به خدا و رسول الله (صلی الله علیه و آله و سلم) و ائمه اطهار (علیهم السلام) می دانند و پیوسته زبان حال آنان این است:

«خدایا! محبت و دوستی برگزیدگان اولیاء ات را به من عنایت فرما» (محبه لصفوه اولیائک) (مفاتیح الجنان، زیارت امین الله)

۵- صاحبان بصیرت، با بینشی صحیح و آگاهانه قدم در راه حق گذارده، و شناخت عمیقی نسبت به

امام و حجت الهی خود دارند، و «دوست و دشمن» و یا «مؤمن و منافق» را از یکدیگر بازشناخته و با قلبی آکنده از اخلاص توأم با برنامه ی صحیح و اصولی که نشأت گرفته از ریشه ی اعتقادی آن هاست به وظایف خود عمل می نمایند.

۶- اهل البصائر در جامعه به امر به معروف و نهی از منکر پرداخته و نه تنها گرفتار فتنه نمی گردند، بلکه با فتنه جویان به مبارزه پرداخته و هرگز با تطمیع و تهدید، از مسیر صحیح و الهی خود عقب نشینی نمی نمایند.

۷- اهل البصائر به ترویج فرهنگ فرزاندگی، که همان فرهنگ اصیل اسلامی است، پرداخته و با عمل و گفتار، به عنوان الگوهای جامعه ی خویش انبساط

نتیجه: ﴿

یکی از مهم ترین ابزارهای سعادت انسان در دنیا و آخرت بصیرت و معرفت است. اگر توجه و عمل به واجبات و ترک محرمات را پیشه ی خود سازیم و به تفکر و تعقل و خردورزی و علم اندوزی عنایت ورزیم، یقیناً بصیرت و معرفت توأم با یقین و باور قلبی در ما ایجاد گردیده و از رذائل اخلاقی دور شده و به فضایل و کمالات اخلاقی دست می یابیم. در این راستا توجه به دستورات الگوهای دین و دین داری از وجود مقدس خاتم الانبیاء (صلی الله علیه و آله و سلم) تا ائمه اطهار (علیهم السلام) می تواند راه گشای ما در جهت رسیدن به

بصیرتی که توأم با سعادت‌مندی و رسیدن به قرب الی الله باشد، را برایمان مهیا نماید. در واقع ارزش شخصیت و بهای زندگی هریک از ما به اندازه دانایی و بصیرت و معرفتمان می باشد. و آن چیزی که موجبات اشرف مخلوقات بودنمان را فراهم نموده، همان قدرت انتخاب و آگاهی و کسب بصیرت و معرفت است. که با آن می توان به مراحل کمال و رسیدن به قرب الی الله نائل شویم.

• منابع و ماخذ:

۱- قرآن کریم

۲- شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان

۳- ابن شعبه الحرانی ابو محمد الحسن بن علی بن الحسین، تحف العقول عن آل الرسول (ص)، ترجمه احمد جنتی عطائی، انتشارات علمیه اسلامیة.

۴- امین عاملی محسن، اعیان الشیعه، بیروت، دارالتعارف، ۱۴۰۳ ق

۵- جمعی از نویسندگان، تفسیر نمونه، تهران، انتشارات دارالکتاب الاسلامیه، ۱۳۷۱ ش

۶- بروجردی سید ابراهیم، تفسیر جامع، تهران، انتشارات صدر، ۱۳۴۱ ش

۷- دشتی محمد، نهج الحیاه (فرهنگ سخنان امام حسن (ع) و امام حسین (ع))، قم، نشر محدث، ۱۳۸۲ ش

۸- ری شهری، محمد، میزان الحکمه، قم، انتشارات دارالحدیث، ۱۳۸۳ ش

۹- امام سجاد (ع)، صحیفه کامله سجاده، بقلم حاج علیقلی فیض الاسلام، انتشارات فیض الاسلام، ۱۳۶۸ ش

۱۰- طبرسی ابوعلی الفضل بن الحسن، مجمع البیان، ترجمه سید ابراهیم میر باقری، تهران، انتشارات فراهانی، ۱۳۵۰ ش

۱۱- طباطبایی سید محمد حسین، سنن النبی (ص)، ترجمه حسین استاد ولی، تهران، انتشارات پیام آزادی، ۱۳۸۵ ش

۱۲- امام علی (ع)، غرر الحکم و درر الکلم، ترجمه محمد علی انصاری قمی، قم، مؤسسه طباعه و تجلید دارالکتاب

۱۳- امام علی (ع)، نهج البلاغه، ترجمه محمد دشتی، قم انتشارات حضور، ۱۳۸۱ ش

۱۴- عزیزی عباس، فضائل و سیره اما رضا (ع) در آثار علامه حسن زاده آملی، قم، انتشارات صلاه، ۱۳۸۱ ش

۱۵- قمی شیخ عباس، سفینه البحار، تهران، کتابخانه سنائی.

۱۶- کلینی رازی ابی جعفر محمد بن یعقوب بن اسحاق، اصول کافی، ترجمه سید جواد مصطفوی، انتشارات علمیه

اسلامیه

۱۷- متقی تقی، مشعلهای شعله ور.

۱۸- مجلسی محمد باقر، بحار الانوار، بیروت داراحیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق ۱۹۸۳ م.

۱۹- نهج الفصاحه، کلمات قصار حضرت رسول اکرم (ص)، گردآورنده، مرتضی فرید تنکابنی، تهران، دفتر نشر

فرهنگ اسلامی ۱۳۷۴ ش.

۲۰- شیخ صدوق، ثواب الاعمال و عقاب الاعمال، برگردان صادق حسن زاده، تهران انتشارات ارمغان طوبی،

۱۳۸۲

۲۱- شیعی، حسین، سخن آشنا شرح عرفانی، اخلاقی نهج البلاغه، اصفهان نشر کانون پژوهش، ۱۳۸۶